

Dejan Acović

DVE PRIČE

ODISEJEV HORIZONT

Mršav je ulov imao stari Odisej. Samo nešto sitne ribe, nekoliko oktopoda i dve-tri pesme sirena. More je bilo kao i obično ćutljivo, nikako nije odgovaralo na njegove molbe i kletve. Nije, doduše, ni na povremene izlive nežnosti. Većita stihija bila je uvek tu – nepromenljiva u vremenu. Ista u drevnosti, kada su brodske kobilice od kiparisa oprezno i nežno parale njenu enigmatičnu površinu, ista i sada, kada po njoj bezobzirno ro-vare moćne mašine od čelika. Odisej nije znao koliko je stara njegova brodica, prelazila iz ruke u ruku predaka; zamenjeno je svega nekoliko drvenih delova a jedini odjek sa-vremenosti dolazio je od zvuka sipljivog sporohodnog *perkinsa*, dizel-motora britanske proizvodnje; serijski broj motora na metalnoj pločici, na kojoj se jedino još moglo raz-a-brati ime Bristol, odavno nije čitljiv. Odisej je imao i kompas, tu lažljivu magnetnu iglu, i pištavi radio-aparat, takođe britanske proizvodnje, kupljen budzašto na vojnom otpadu nakon odlaska savezničke armije, na čijim je frekvencijama mogao da govori i sa živima i sa mrtvima. Najvažnije znanje – gramatiku mora, njegovu morfologiju i sintaksu, i na-uku o njegovim glasovima – nosio je u sebi samome, utkano u damare i mišiče, iskušano bezbroj puta i ispisano na sopstvenoj suncem opaljenoj koži.

Sa svojim mršavim ulovom, nakon što je obišao sve zatone u koje je po staroj navi-ci zalazio, Odisej se polako vraća u luku. Već se toliko približio da može čuti žamor ka-snih turista-kupača, potmulu buku starog ribarskog sela koje je u nekolikim decenijama preobraženo u turističko naselje. Neki od turista mašu rukama; on im rezignirano od-mahuje. Galebovi vrše inspekciju njegove štive; nisu zadovoljni i bučno se udaljavaju. Na molu, pored preplanulog mršavog dečaka koji čeka da prihvati vez broda, nalaze se dva stara prijatelja: krupni pelikan – neka vrsta lokalne atrakcije koja se do sada bezbroj puta pojavila na fotografijama zaludnih turista – i melanholična žuta mačka, neodredive sta-rosti, može biti u svome sedmom-osmom životu.

Nije se patio Odisej kao njegovi preci. Svega je bilo u izobilju i vladao je mir. Svaki njegov izlazak na more – kada je bilo raspoloženo – bio je odazivanje na drevni poziv. Kao starac voleo je da sluša pesmu sirena, od koje je zazirao i koje se klonio dok je bio mlađi. Proveo je takođe neku deceniju na trajektu koji se lenjo vukao po moru povezu-jući ostrva zaturena na pučini. Nije minuo nikada pokraj Heraklovih stubova; nije odgo-vorio na takav poziv. Prijatelji njegovi, koji su služili na nepojmljivo velikim plovilima, govorili su mu o šarenom svetu izvan Heraklovih stubova, i on ih je slušao, uz čašicu prozirnog i jakog alkoholnog pića, i žmirkao na levo oko; baš su umeli da izmišljaju.

Njegov sin, Telemah, nije imao ni vremena ni volje da sluša pesmu sirena. Vodio je, uspešno, mali porodični hotel kroz koji su, u tri letnja meseca, tutnjali turisti iz šarenog sveta, sporazumevajući se, zaglušujuće, svojim varvarskim napevima. Po ceo dan jahao je svoj mali drečavi moped, baveći se mesom, krompirima, jajima, ribom, njime uprav-ljajući samo njemu poznatom veštinom, pošto su mu ruke uvek bile zauzete mobilnim

telefonom, plastičnom čašom sa penušavim slatkim frapeom i drugim drangulijama. U naočitog mladića, hitra uma i jezika, zagledala se kćer starog Nestora, i to na onaj poseban način, sa stotinu nagoveštaja. Kad na to pomisli, Odisej bi se samo blago nasmešio, nazdravljajući, „Ajde po još jednu i odoh”, vlasniku taverne „Kirka” u koju je redovno odlazio.

Pred malom belom kućom, koja pokraj Telemahovog hotela izgleda kao neostvorena zamisao kuće, stoji njegova Penelopa, pretećeg držanja sa podrazumevanim i neizgovorenim: „Gde si do sada?” Odisej sa sobom donosi slani miris morskog povetarca, Penelopa ga dočekuje s mirisom ruzmarina. Dele svoj skromni obrok ćutke; žuta mačka, došavši za njim iz luke, dobija svoj uobičajeni deo; pelikan je ostao u luci da se pravi važan i da pozira turistima. Sa hrapavih zidova u polusenci posmatraju ih potamnela i dobroćudna lica na uramljenim fotografijama, dok stari časovnik neumoljivo odbraja svoje.

Kroz popodnevni dremež Odisejev promiču senke. Lica predela i ljudi ređaju se jedna za drugima, kao na filmskoj traci. Davno zapretana sećanja iskrsavaju i javljaju se teško čitljivim simbolima. Neka lica bi da ga ljube, druga mu prete stisnutom pesnicom; vidi na tren sebe kao mladića među butinama mlade devojke; obuzima ga topla i lepljiva strast; sada ga vezuju za jarbol obesni mornari i šegače se s njim, dok odnekud dopire pesma od koje se muti u glavi; starica nešto vari u teškom bronzanom loncu, potom zamače svoj kažiprst i kaže mu: „Na, probaj”; dopire odnekud težak i zamaman miris biljaka kakav se na ovom svetu ne može osetiti; njegova Penelopa, mlada kao pupoljak, kose crne kao ponoć u hadu, polako svlači svoju kožu i predaje mu se, palacajući jezikom; sparuju se na ogromnom lotosovom listu dok ona potmulo zavija i kazuje nerazumljive basme; hitri pastuv trči kamenom poljanom; Odiseas u snu može da oseti oštar i prek miris njegovog znoja; pastuv ga odjednom proguta i on iz sve snage udara po drvenim zidovima njegove utrobe; čarobnice, mlade devojke, starice, vitlaju oko njega jašući crvene mopede koji čine nepodnošljivu buku; staju pred njega oni, govoreći mu ime i datum rođenja, koje je voljno i nevoljno poslao na prag Hadov; njegov Telemah, i još jedan momak, za koga u snu zna da je takođe njegov sin, stoje, pogleda uprtih u pučinu, zovu ga po imenu i pitaju ga gde je; on se ne odaziva, sakriva se, tiho govori: „Ja sam Niko.”

Bilo mu je potrebno nekoliko trenutaka nakon buđenja da sve rasporedi i postavi na svoje mesto. Ovo je prozor, tavanica, krevet, fotografija bračnog para na zidu, ovo je Penelopa, koja spokojno hrče i miriše na ruzmarin. Ovo je pod, ovo su moje noge, ovo sam ja. Polako je ustao, popio čašu vode i otišao da pristavi kafu. Spolja su dopirali razdragani glasovi varvarske dečice koja hitaju na plažu i šuštanje neumoljivih sunčevih zraka.

Još jedan odlazak na more. Barka se spokojno njihala, motor sipljivo brektao; oštar miris dizel-goriva utapao se u morsku izmaglicu i miris borovine koji je vetar donosio s još uvek bliskog kopna. More je danas odbilo da preda u njegove ruke svoje podstanare. I sirene su uzele slobodan dan.

Privezavši barku uz kameni mol, slegnuvši ramenima i podigavši ruke, opravdavajući se žutoj mački i pelikanu, uputio se kod „Kirke”. Sedeo je neko vreme lagano otpijajući prozirno i jako piće, pušeći svoj omiljeni papastratos.

Čuo je kako neko privlači stolicu za njegov sto. Okrenuvši se da vidi ko je taj drzник, ugledao je starca sede kose i brade; lice mu je bilo glatko i kao od mermera; oko njega širio se miris soli, podmorja, morske trave i školjki; njegovim tamnoplavim očima nije se mogla izmeriti dubina.

„Ubio si mi sina, Odiseju.”

„Može biti, bilo je teških okolnosti. Bilo je onih koje sam poslao Hadu. On je nezajažljiv.”

„Da li ti uopšte znaš o kome govorim, Odiseju?”

„Pa, ne znam; podseti me.”

„Zvali su ga Kiklop.”

„A, taj; moje pravo ime nije doznao. Od sveg žandarskog đubreta na onom ostrvu gde smo bili zatočeni, on je bio najveće.”

„Sin je sin, Odiseju.”

„Zašto si čekao toliko dugo, Posejdone?”

„Znaš i sam da to *dugo* ne znači ništa. Pođimo.”

Ustaju. Odisej ostavlja sitan novac na stolu. Za Harona. Njegov pogled, u kome se ogleda plavetnilo mora, ispunjen je vedrom rezignacijom i mirenjem. Sudbina je svakog Odiseja da ubije Kiklopa i da se, jednog običnog dana, sa Posejdom uputi prema horizontu. Tamo će njih dvojica izravnati račune.

NA KRAJU ODISEJE

Dobri stari Homer. Čudno je to kako njegov hromi i nesigurni hod donosi neku vrstu spokoja. Spadao je u androide najstarijeg tipa, sve je teže bilo nadomestiti delove koji su otkazivali tokom dugog vremena. Njegovi senzori za vid već su odavno van funkcije, osećaj za prostor održavao je posredstvom drugih senzora i onim što je, kako sebi predočavam, razvio u društvu sa nama.

Da li imam razloga da mislim da smo nešto bolji od njega? Dok me polako uvodi u odaju za hibernaciju, koju od milošte nazivamo dvorana snova, dok svlačim sa sebe teško kosmičko odelo, i odlazim u boks za dezinfekciju, razmišljam o nama, ljudima, ili još uvek ljudima, koji smo prevalili ogromne razdaljine da bismo ratovali. I to zbog čega? Koga? Zbog jedne žene – za koju sam neko vreme podozrevao da je android, nije moguće da ljudsko biće bude toliko lepo i privlačno, savršeno – pokrenuta je ogromna flota od hiljadu brodova pod zapovedništvom Generala Galaktičke Konfederacije, Agamemnona. Nabusit i prek čovek, odan preteranim zadovoljstvima, bio je na čelu prinudne zajednice koja je obuhvatala nekoliko zvezdanih sistema. Bračne probleme svoga nadobudnog brata Menelaja iskoristio je, računajući na našu lojalnost i glupost, za još jedan krug osvajanja, razaranja i otimačine. Za planetu koju smo upravo razorili svojim fotonskim topovima teškog kalibra i pretvorili je u zvezdani prah, po imenu Troja, nisam ni znao da postoji dok mi Homer, izvukavši podatke iz najdubljih slojeva svoje spore memorije, nije objasnio gde se nalazi i kakve su joj odlike.

Hrabri su bili Trojanci. Nisu se potucali po svemiru, hladnom i negostoljubivom, nego su čvrsto stajali na svojim kućnim pragovima, u svetu koji su sagradili po svojoj meri i željama. U jednom trenutku učinilo se da će naš poduhvat neslavno završiti, da će od hiljadu brodova ostati samo krhotine koje će besciljno vitlati po svemiru, i da će glas o našem neuspehu dospeti i do najudaljenijih galaksija. Iscrpljivali smo se u međusobicama, gloženjima i svađama, sve jedan oholiji od drugog, a naročito sa Ahilejem, kvaziandroidom kojem je u proteklim godinama zamenjen dobar deo tela. Njegovi bionički udovi nisu osećali bol, bili su precizna i neumoljiva mašina za ubijanje. Ono što mu je ostalo od pameti, smeštene u kacigu od plemenitih metala, povremeno bi ispoljilo poneki tračak ljudskosti. I pored našeg moćnog oružja, hrabrost i odlučnost Trojanaca morale su se načeti i slomiti na drugačiji način. Samo gola sila nije bila dovoljna. Poslužili smo se, poslužio sam se, lukavstvom. Vešto izvedena hologramska projekcija obmanula ih je, i to smo munjevito iskoristili. Obmanula ih je zato što su, ipak, bili ljudskiji od nas. Kada smo prodrli u njihov glavni grad, Troju VII A, za nama su ostali samo pustoš, gomile iskidanih ljudskih tela i uništenih androida; na naše teretne brodove zrakom za teleprenos potekla je reka dragocenosti. Zlodelo je izvršeno.

Moju malu planetu, Itaku, teško bi bilo pronaći u atlasu galaksija. Još uvek je čuvala svoju prirodnost, moglo se na njoj disati punim plućima, okupati u prohladnom i okrepljujućem moru. Šume su bile pune pravih divljih zveri, nisu bile hologrami ili zoomorfni kiborzi, u borbi sa jednom od njih zaradio sam ožiljak koji sam danima posmatrao u neverici. Nisam ga podvrgao bioplastici, ostavio sam ga kao beleg i uspomenu. Život je bio tih i miran, dani su prolazili u spokojnoj jednoličnosti. Kao vladar, iskoristio sam pravo da se oženim ljudskim bićem, ženom po imenu Penelopa. Građani nižeg reda uglavnom su bili u zajednici sa androidima i ženskim surogatima iz drugih svetova; ja sam ih imao tek nekoliko, za osnovne potrebe. Penelopa mi je rodila sina – bilo je važno održati vladarsku lozu – po imenu Telemah. Bistar i okretan dečak, hirovit, blago nadmen, oštrog pogleda, pravi vladarski potomak.

Svskom spokoju suđeno je da bude narušen jednog dana. Međuzvezdani informacioni modul uplovio je u kuću uz tiho zujanje. U prenosu koji je emitovao hologram u obliku velikog Agamemnona saopšteno mi je šta se od mene očekuje te da se spremam za dugo putovanje i ratni pohod. Penelopa je tiho zaplakala, Telemah je radoznalo posmatrao čas moj izraz lica čas modul. I pored sve dovitljivosti, neki bi rekli sklonosti prevarama i neposlušnosti, morao sam da se pokorim i da pođem. Na transportnom brodu – lepog imena sa primesom neizvesnosti, *Nostos*, „Povratak” – čekala me je kabina za hibernacijski san, za duga međuzvezdana putovanja; na njenim vratima, iznad prozora u obliku trapeza, bilo je ispisano: ODISEJ i nekakva šifra.

Prljavi posao obavljen je. Ponovo se pripremam za san. Medicinske sonde, koje Homer pokreće drhtavim rukama ali nepogrešivo, ubrizgavaju u moj krvotok potrebne reagense. Čitava odaja zuji od aparata, blago i donoseći spokoj. Kapci su mi sve teži dok se polako spuštam u ležaj obasjan hladnom plavičastom svetlošću. Tokom hibernacijskog sna veliki centralni procesor, nadzirući čitav postupak svojim krupnim crvenim okom, isključuje dobar deo svesti. Ono što je preostalo dobri moj Homer ispuniće snolikim pri-

čama kako bi mozak ostao u funkciji. I pored toga što sam kroz čitavi postupak već prošao, osećam blagu napetost. Finalna doza sedativa deluje neumoljivo i ja osećam kako se polako rastajem od svog tela. „Spremio sam ti nekoliko lepih priča”, negde iz daljine dopirao je Homerov glas, „mirno spavaj.”

Tako sam, u ovom dostupnom deliću svesti, slušao pripovest Homerovu o drevnom junaku, nevoljnom ratniku, koga je tuđa volja naterala da napusti svoj dom, da ostavi ženu i sina, i da kroči nogom u predele iz mašte. Nakon dugotrajnog rata – u kojem je pokazao sve svoje vrednosti, domišljat i spreman na sve – bilo mu je dosuđeno da tumara po beskrajnom moru. Susreo je mnoge ljude i upoznao im ćud. Susreo je brojne spodobе i ćudovišta, neke i svojom rukom ubio. Nisam bio u stanju da izgovaram sva ta imena, iako sam pokušavao, u dubokom snu pomićući usne. Kad povratim svest u potpunosti, moram ga zamoliti da mi sve ispriповеда isponova. Iskusio je junak ovaj i ljubav i slepu mržnju. Konačno vrativši se kući, po volji višnjih bića, zatiče dom svoj u rasulu. Pun stranaca nerazumnih i obesnih koji mu rastaču imanje. Onda on, i njegov sin... Medicinski senzori detektovali su preveliku moždanu aktivnost u hibernaciji, obustavljena mi je priča. Odjednom je sve sivo i zuji.

Zujanje postaje sve razgovetnije, ali još nisam u stanju da utvrdim odakle dopire. Plavičasta svetlost čini da žmirkam, dok polako otvaram oči. Medicinske sonde polako napuštaju moje telo i oslobađam se remenja koje me je ćvrsto držalo za ležaj. Otvaraju se vrata i vidim Homerovo lice, toplo od blagog osmeha. Veoma polako pridižem se i napuštam kapsulu. Noge blago podrhtavaju, u glavi je vrtlog, ne znam šta ću s rukama. Postepeno, trauma jenjava. Odlazim na osvežavajuće tuširanje anjonskom vodom i potom se odevam u tamnoplavi kombinezon. Ponovo rođen, vratio se iz ništavila. Gladan sam kao vuk, mislim da se tako kaže.

„*Nostos* će za pedeset nanominuta započeti ulazak u trajektoriju za sletanje”, saopštio je odsečno veliki centralni procesor. Moćni retarderi uključili su se kako bi usporili brod i doveli ga do brzine pogodne za sletanje. Smestili smo se u sedišta, vezali pojaseve; brod se lagano nagnuo napred a potom je započelo spuštanje praćeno potmulim tutnjanjem i zviždanjem. U jednom trenutku kroz okrugle brodske prozore počelo se nazirati plavetnilo: nebo i more Itake. *Nostos* je opravdao svoje ime.

Gomila sveta tiska se na platformi kosmodroma. Napustivši brod, udahnuo sam punim plućima; podigao sam pogled put plavetnog svoda, da još jednom osmotrim odakle sam prispeo. Homer mi je doveo pokretnu platformu sa mojim stvarima; u posebnom sivom metalnom kovčegu počivalo je oružje. Oprostili smo se, ruka mu je bila hladna. Njegovi senzori vida bili su upereni u mene ali me nisu videli; postojao sam samo u njegovom unutrašnjem vidu.

Kao da sam i ja odjednom obnevideo. Ne prepoznajem lica ljudi; ćudim se promeņama u njihovom izgledu i držanju. I kao da ima više androida nego obićno. Źeljan kretanja i vazduha, i svetlosti naše sjajne blage Zvezde, napustio sam platformu i uputio se pešice kući. Neki od ljudi oslovili su me po imenu, činili su blagi naklon, oprezno i neodlućno me dodirivali. Poneka suza videla se u njihovim staraćkim očima. Neki su me radoznalo posmatrali, oni mlađi, pitajući se koji sam i odakle sam došao.

Kad sam se malo odmakao od ljudi, ugledao sam obrise svoje kuće. Na litici nad morem, izrasla od domaćeg kamena i drveta, puna svetla i morskog povetarca. Usporio sam korak vijugavom stazom, osećajući kako srce počinje brže da kuca. Prošavši kroz kapiju dočeka me je zoomorfni android, pas-čuvar; njegovi skeneri pregledali su moje lice a zatim mi je ta domaća mašina iskazala dobrodošlicu. U dvorištu, punom rastinja i prijatne hladovine, jedan sredovečan čovek, kose prošarane sedim vlasima, poslova je oko modula za plovidbu koji je služio kao ribarski čamac. Čelo mu je bilo naborano, koža mlohava i preplanula od sunca. Jedva primetno hramao je na jednu nogu. Čuvši moje korake u teškim brodskim čizmama i tiho zujanje pokretne platforme s prtljagom, odložio je svoj alat, uspravio se i uputio mi pogled pun iznenađenja i neverice. „Oče?!”, bilo je sve što je uspeo da kaže. „Sine moj, Telemaše..., kako si, tako...” Uzvik, a zatim i jecaj, naterali su me da se okrenem. Starica, sede raspuštene kose, sva smežurana, pogurena, jedan domaći android pridržavao ju je i nadzirao njene spore, nesigurne korake. Samo sam po dubokom i toplom pogledu uspeo da u toj starici prepoznam svoju Penelopu. U isti mah potekle su nam neme suze.

Tako smo stajali nas troje. Svako u svome vremenu. Ratnik se nikada svome domu ne vraća na vreme.